

Jakelun mukaan

Poliisihallituksen lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi pakkokeinolain 8 luvun 29 §:n muuttamisesta

1 Lausuntopyyntö

Oikeusministeriö on pyytänyt Poliisihallitusta lausumaan luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi pakkokeinolain 8 luvun 29 §:n muuttamisesta.

Esityksen taustalla on Euroopan unionin tuomioistuimen 4.10.2024 antama tuomio (C-548/21), jonka mukaan toimivaltaisen viranomaisen mahdollisuus saada pääsy matkapuhelimen sisältämiin tietoihin edellyttää asianmukaisesti perusteltuja kiireellisiä tapauksia lukuun ottamatta sitä, että tällaisen mahdollisuuden käyttämisen edellytykseksi on asetettu kansallisessa lainsäädännössä tuomioistuimen tai riippumattoman hallintoelimen suorittama etukäteisvalvonta. Oikeusministeriössä on tarkasteltu pakkokeinolain laite-etsinnästä päättämistä koskevaa sääntelyä ottaen huomioon Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö. Tuomion (C-548/21) johdosta on arvioitu tarpeelliseksi muuttaa pakkokeinolakia koskien päätöksentekoa laite-etsinnän toimittamiseksi.

Esityksen tavoitteena on saattaa pakkokeinolain 8 luvun mukainen laite-etsinnästä päättämistä koskeva sääntely EU-oikeuden mukaiseksi ottaen huomioon Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö.

Oikeusministeriö on pyytänyt antamaan lausunnon Lausunto.fi-palvelussa tai sähköpostitse oikeusministeriön kirjaamoon (kirjaamo.om@gov.fi) viimeistään 20.3.2025.

2 Poliisiyksiköiden lausunnot

Poliisihallitus on pyytänyt poliisiyksiköitä tutustumaan lausuntopyyntöön ja toimittamaan siitä mahdolliset lausuntonsa Poliisihallitukselle. Poliisihallitukselle on toimitettu seuraavat lausunnot:

- Ahvenanmaan poliisiviranomaisen lausunto
- Helsingin poliisilaitoksen lausunto
- Hämeen poliisilaitoksen lausunto
- Itä-Suomen poliisilaitoksen lausunto
- Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen lausunto
- Kaakkois-Suomen poliisilaitoksen lausunto
- Keskusrikospoliisin lausunto

- Lapin poliisilaitoksen lausunto
- Lounais-Suomen poliisilaitoksen lausunto
- Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksen lausunto
- Oulun poliisilaitoksen lausunto
- Pohjanmaan poliisilaitoksen lausunto
- Poliisiammattikorkeakoulun lausunto
- Sisä-Suomen poliisilaitoksen lausunto

Poliisiyksiköiden toimittamat lausunnot on huomioitu Poliisihallituksen lausunnossa.

3 Poliisihallituksen lausunto

3.1 Yleistä

3.1.1 Laite-etsinnän merkityksestä ja EUT:n ratkaisusta

Poliisihallitus toteaa aluksi, että laite-etsintämenettelyn turvaamisella on kriittinen merkitys rikostorjunnan toimivuuden takaamiseksi ja rikoksentekijöiden rikosvastuun saattamiseksi. Rikoksia tehdään jatkuvasti enenevässä määrin verkossa ja erilaisia tietoteknisiä päätelaitteita käyttämällä, ja myös muissa rikoksissa rikosten ratkaiseva näyttö on usein saatavissa verkosta tai päätelaitteilta.

Esitysluonnoksessa on perusteellisesti tarkasteltu Euroopan unionin tuomioistuimen (EUT) 4.10.2024 antaman tuomion C-548/21 vaikutuksia kansalliseen laite-etsintämenettelyyn. EU-oikeuden ja kansallisen lainsäädännön välillä on ristiriitatilanne päätöksentekijän osalta, minkä johdosta EUT:n ratkaisun antamisen jälkeen kansalliset käräjäoikeudet ovat todenneet laite-etsintöjä lainvastaisesti toteutetuiksi ja joissain asioissa määränneet laite-etsinnällä saadut materiaalit hävitettäväksi tai hyödyntämiskieltoon. Poliisihallituksen tietojen perusteella ylemmät oikeusasteet eivät ole vielä antaneet EUT:n tuomion jälkeen sen vaikutuksia koskevia ratkaisuja. Joka tapauksessa riskinä tällä hetkellä erityisesti se, että laite-etsinnöillä saadut materiaalit määrätään jo esitutkintavaiheessa hävitettäväksi tai oikeudenkäyntivaiheessa hyödyntämiskieltoon, minkä jälkeen laitteilta ei välttämättä ole enää tietoja saatavissa. Tämä voi vaarantaa merkittävässä määrin yksittäisten rikosten tutkinnan ja rikosvastuun toteutumisen, minkä johdosta kiireellinen lainsäädäntömuutos on perusteltu.

Poliisihallituksen näkemyksen mukaan esitysluonnoksessa esitetty uusi laite-etsintämenettely on pääosin tällä hetkellä pikaisella aikataululla käyttöönotettavista ratkaisuista niin EU-oikeuden vaatimusten täyttymisen, viranomaisten toiminnan kuin kansalaisten oikeusturvan kannalta tarkoituksenmukaisin vaihtoehto. Asioissa C-140/20 ja C-746/18 EUT on todennut, että riippumattomalla hallintoelimellä on oltava asema, josta se voi suorittaa tehtävänsä objektiivisesti ja puolueettomasti sekä on suojattu kaikelta ulkopuoliselta vaikuttamiselta. Tämä edellyttää sitä, että viranomainen on ulkopuolinen siihen viranomaiseen nähden, joka pyytää kyseisten tietojen saantia, jotta ensiksi mainittu voi suorittaa valvonnan objektiivisesti ja puolueettomasti suojattuna kaikelta ulkopuoliselta vaikuttamiselta.

Koska Suomen oikeusjärjestelmässä tuomioistuin vaikuttaisi olevan ainoa EUT:n edellä määrittelemän kaltainen riippumaton hallintoelin, on pikaisen lainsäädäntömuutostarpeen johdosta perusteltua, että päätösten vahvistaminen esitetään tuomioistuinten vastuulle.

3.1.2 Poliisin toimivaltuuksien kokonaistarkastelun merkityksestä

Poliisihallitus nostaa tässä yhteydessä esiin, että nyt kyseessä olevassa esityksessä on kyse yksittäisen EUT:n ratkaisun vaikutuksesta yksittäisen pakkokeinon kansalliseen menettelysäännökseen. Poliisihallitus pitää tärkeänä, että jatkossa oikeus- ja sisäministeriöissä tarkasteltaisiin EU-oikeutta, EUT:n viime vuosien ratkaisuja ja nykyisten lakien (ainakin pakkokeino- ja poliisilain¹) mukaisia menettelysäännöksiä sekä perustuslakivaliokunnan hyviä oikeussuojakeinoja kokonaisuutena esimerkiksi juuri käynnistyneen pakkokeinolakityöryhmän työskentelyn yhteydessä. On tärkeä pohtia kokonaisvaltaisesti ja perusteellisesti sitä, onko kansallisesti hyväksi todettuja ja toimivia järjestelmiä tarpeen muuttaa laajemminkin ja jos on, niin millä tavalla sekä esimerkiksi sitä, minkälainen olisi tulevaisuudessa Suomessa tarkoituksenmukainen päätöksiä tekevä riippumaton hallintoelin. On todennäköistä, että vastaavanlaisia EU-oikeudellisia ratkaisuja tulee myös jatkossakin ja tällöin ei ole kestävää, että prosesseja ja lainsäädäntöä muutetaan yksittelen yksittäisten EUT:n ratkaisujen perusteella, vaan lainvalmistelutyössä tulisi varautua ennakolta mahdollisiin ristiriitatilanteisiin.

3.2 Esitetystä tuomioistuinmenettelystä

3.2.1 Vahvistamismenettelystä

Poliisihallitus pitää kannatettavana esitystä siitä, että tuomioistuin vahvistaa pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tekemän laite-etsintäpäätöksen. Käyttöön otettava systematiikka olisi samankaltainen kuin todennäköisesti tulevaisuudessa käyttöönotettavassa E-evidence-menettelyssä. Kyseinen menettely on yksinkertaisesti toteutettavissa, sillä poliisi voi tehdä laite-etsintäpäätöksen nykyisellä tavalla käytössään olevassa tietojärjestelmässä ja toimittaa sen vahvistettavaksi tuomioistuimelle. Vahvistamismenettelyä tukee myös se, että esitetyn lain mukaisesti sekä tuomioistuimelle vahvistettavaksi toimitettavat päätökset että pidättämiseen oikeutetun virkamiehen toimivalalla tehtävät päätökset laadittaisiin identtisellä tavalla, mikä yksinkertaistaisi asian käsittelyä ja järjestelmämuutostarpeita ainakin poliisin osalta. Poliisihallitus esittää tältä osin huomiona, että vahvistamismenettely ei olisi rutiininomainen toimenpide. Tuomioistuin arvioisi laite-etsinnän edellytyksiä samoin kuin muussa harkinnassaan ja pyytäisi tarvittaessa asiassa lisäselvityksiä.

¹ Esimerkiksi Itä-Suomen poliisilaitos on lausunnossaan esittänyt, että laite-etsintään liittyvän lainsäädännön muuttamisen yhteydessä tulisi ottaa huomioon myös, että maassa-oleskelun edellytysten selvittämiseksi laite-etsintä matkustusasiakirjan kuvan tai vastaavan löytämiseksi esim. matkapuhelimesta ei nykyisen lain säädännön mukaan ole mahdollista. Poliisin suorittaman maasta poistamisen edellytysten selvittämiseksi voidaan kuitenkin mennä vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan matkustusasiakirjan löytämiseksi, jos sillä on perustellusti tärkeä merkitys maasta poistamisen täytäntöönpanon näkökulmasta (poliisilaki 6:4).

Prosessin tulee kuitenkin olla mahdollisimman sujuva ottaen huomioon sekä esitutkintaviranomaisten että tuomioistuinten resurssit.

Mikäli asian jatkovalmistelussa jostain syystä katsotaan, ettei vahvistamismenettelyä esitettäkään, esittää Poliisihallitus toissijaisena vaihtoehtona vastaavanlaista menettelyä kuin pakkokeinolain 10 luvun 9 §:ssä säädetään televalvontaa koskevasta menettelystä. Tällöin esitutkintaviranomainen tekisi tuomioistuimelle vaatimuksen laite-etsintäluvasta ja käräjäoikeus harkintansa mukaan joko hylkäisi vaatimuksen tai myöntäisi luvan laite-etsintään.²

Yksittäisenä huomiona Poliisihallitus nostaa esiin Hämeen poliisilaitoksen esittämän huomion siitä, että esityksen säännöskohtaisiin perusteluihin voisi selvytyden vuoksi kirjata auki sen, että etukäteisvahvistusta koskevassa tuomioistuinkäsittelyssä kuullaan lähtökohtaisesti ainoastaan vaatimuksen tehnyttä viranomaista tai hänen määräämäänsä asiaan perehtynyttä virkamiestä. Muiden henkilöiden läsnäolo käsittelyssä saattaa vaarantaa keskeneräisen esitutkinnan ja rikoksen selvittämisen.

Poliisihallitus esittää, että säännöksen sanamuoto vaihdettaisiin sen osalta, että "laite-etsinnän vahvistamista koskeva vaatimus asia on otettava viipymättä tuomioistuimessa käsiteltäväksi vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä asiaan". Poliisihallituksen näkemyksen mukaan olisi riittävää, että laite-etsintäpäätös saatettaisiin tuomioistuimen vahvistettavaksi vapaamuotoista saatekirjettä käyttäen. Keskusrikospoliisi on myös lausunnossaan esittänyt huomion siitä, että esitysluonnoksessa on käytetty vahvistamismenettelystä paikoitellen samasta asiasta erilaisia termejä, kuten esimerkiksi päätöksen vahvistaminen, tuomioistuimen etukäteislupa sekä päätöksen antaminen. Selvytyden vuoksi ja ristiriitaisten tulkintojen välttämiseksi käytetyt termit voisi olla perusteltua tarkistaa yhteneväisiksi.

3.2.2 Lähtökohtana kirjallinen menettely

Poliisihallitus ja useat poliisiyksiköt esittävät, että säännöksen sanamuoto tarkistettaisiin yhdenmukaiseksi esityksen säännöskohtaisten perusteluiden kanssa ja lain sanamuodon lähtökohtanakin olisi se, että vaatimus käsiteltäisiin kansliassa ilman istutuskäsittelyä. Säännökseen voisi tämän jälkeen sisällyttää maininnan siitä, että erikseen tuomioistuimen harkinnassa olevissa tilanteissa asia tulisi käsitellä vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä asiaan perehtyneen virkamiehen läsnä ollessa, milloin olisi muun muassa mahdollisuus käyttää säännöksessä mainittuja muita teknisiä tiedonvälitystapoja. Pääsäännön

² Esimerkiksi Itä-Suomen poliisilaitos on omassa lausunnossaan kannattanut televalvontaan rinnastuvaa tuomioistuinluoprosessia, sillä se olisi systemaattinen suhteessa pakkokeinolain muuhun systematiikkaan sekä menettelyltään selkeä. Keskusrikospoliisi on omassa lausunnossaan esittänyt vaihtoehtona myös sitä, että pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöksen ennakkovalvontaa ei sidottaisi velvollisuuteen, vaan se perustuisi erikseen harkittavissa olevaan pyyntöön. Keskusrikospoliisi pitää tärkeänä, että lainsäädäntöratkaisu huomioisi mahdollisesti myöhemmin saatavat kansalliset korkeampien oikeusasteiden ratkaisut, mikäli kansallisen lain tulkinta unionin tuomioistuimen tuomiosta ei edellyttäisi tuomioistuimen ennakkovalvontaa. Jotkut poliisiyksiköt ovat katsoneet lausunnoissaan, ettei EUT:n ratkaisu ole välttämättä ristiriidassa kansallisen lainsäädännön kanssa eikä lain muuttamiselle ole tällä hetkellä tarvetta, vaan lainsäädäntömuu tostarpeita tulisi tarkastella laajempänä kokonaisuutena.

ja poikkeustilanteen järjestyksen vaihtaminen säännösten varmistaisi yhdenmukaisen ja tehokkaan menettelyn. Mikäli säännöksen sanamuodon ja säännöskohtaisten perusteluiden välillä on kyseinen ristiriita, vaarana on, että jotkut tuomioistuimet järjestävät suullisen käsittelyn sellaisissa tilanteissa, kun se ei ole tarkoituksenmukaista. Suullinen käsittely ja vaatimuksen päätyminen kohteen tietoon vielä asian käsittelyn ollessa kesken saattaisi useissa tilanteissa haitata laite-etsinnän toteutumista.

3.2.3 Kiireellisyydestä

Poliisihallitus pitää tärkeänä säännökseen sisällytettyä vaatimusta tuomioistuin­käsittelyn kiireellisyydestä. Perusteltua kuitenkin Poliisihallituksen ja useiden poliisiyksiköiden näkemyksen mukaan olisi, että säännöksessä tai vähintään säännöskohtaisissa perusteluissa avattaisiin se, mitä tuomioistuimen kiireellisyyden vaatimus käytännössä tarkoittaa. Olisi perusteltua, että vaatimuksen esittäjällä olisi tiedossa jonkin­näköinen aikaikkuna siitä, millä aikataululla asia otetaan käsiteltäväksi ja päätös annetaan. Tällä hetkellä esimerkiksi salaisia pakkokeinoja koskevat asiat saadaan käsiteltyä saman päivän aikana, jos vaatimus on esitetty kello 8-16 välillä, jollei käsittelyä erikseen sovita esimerkiksi seuraavalle päivälle. Tältä osin esimerkiksi Helsingin poliisilaitos on todennut, että kiireellisyyden määrittämisessä on huomioitava se, että mobiililaitteelta saatavan jäljennöksen taso voi heikentyä huomattavasti 24 tunnin kuluessa tai nopeamminkin laitteen edellisestä avaamisesta suojakoodilla, minkä johdosta nopea päätöksen vahvistamisprosessi on ehdottoman tärkeää. Määräaika­jen täsmällisemmällä määrittämisellä turvattaisiin se, että mahdollisimman moni laite-etsintäpäätös voitaisiin toimittaa tuomioistuimen vahvistettavaksi ennen laite-etsinnän toimittamista, eikä niin useissa asioissa tarvitsisi turvautua pidättämisen oikeutetun virkamiehen kiireellisyysperusteella tehtävään päätökseen.

3.2.4 Päätöksen sisältämät seikat, kohteen yksilöinti ja päätöksen tiedoksi­anto

Poliisihallitus esittää harkittavaksi, tulisiko 29 §:n 1 momentin ensimmäisessä virkkeessä viitata pakkokeinolain 8 luvun 16 §:n kotietsintäpäätöksessä yksilöitäviin seikkoihin, joita tulisi soveltuvien osin noudattaa myös laite-etsintäpäätöksen laadinnassa ainakin sen 2 momentin osalta siten, että kiireellisissä tilanteissa pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätös voitaisiin tehdä suullisesti ja kirjata vasta etsinnän toimittamisen jälkeen.

Esitysluonnoksesta ei ilmene, tuleeko vahvistettavaksi toimitettava laite-etsintäpäätös koskea tiettyä laitetta vai voiko päätöksen tehdä useampaan eri kohdehenkilön hallussa olevaan laitteeseen. Poliisihallitus esittää, että vaatimukset ja päätökset tehdään henkilöperusteisesti vastaavasti kuten pakkokeinolain 10 luvussa säädetyssä televalvontamenettelyssä, jossa tuomioistuin antaa esitutkintaviranomaiselle luvan kohdistaa televalvontaa tiettyyn rikoksesta epäiltyyn, minkä jälkeen esitutkintaviranomainen voi kohdistaa televalvontaa tiettyihin teleliittymiin. Yksilöintiä koskevista edellytyksistä lienee perusteltua sisällyttää maininta vähintään säännöskohtaisiin perusteluihin, jotta tuomioistuimet tulkitsevat vaatimusta johdonmukaisella tavalla.

Poliisihallituksen käsityksen mukaan esitetyssä menettelyssä esitutkintaviranomaisen tekemän ja tuomioistuimen vahvistaman päätöksen vastuu jäisi edelleen esitutkintaviran-

omaiselle, ja esitutkintaviranomaisen tulisi liittää tiedoksi annettavaan päätökseen merkinnot tuomioistuimen tekemästä vahvistuksesta. Tästä voisi olla perusteltua sisällyttää maininta vähintään hallituksen esitykseen, jotta menettely on tältä osin yhtenäinen. Myös esimerkiksi Hämeen poliisilaitos on esittänyt, että esitykseen selvyiden vuoksi kirjattaisiin, että laite-etsintäpäätöksen vahvistamista koskevassa päätöksessä ei ole kyse erikseen tiedoksi annettavasta päätöksestä, vaan päätöksestä, joka annetaan laitteen omistajalle tai siihen oikeutetulle tiedoksi laite-etsintäpäätöksen tiedoksiannon yhteydessä pakkokeinolain 8:28:ää ja sen nojalla sovellettavaksi tulevia säännöksiä noudattaen. Tähän liittyen on huomioitava myös tuomioistuinkäsittelyn julkisuuteen liittyvät kysymykset. Vaikka pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätös on lähtökohtaisesti asianosaisjulkinen, käsittelyssä voi tulla kuitenkin esiin sellaisia seikkoja ja perusteluja, joita ei tule saattaa asianosaisten tietoon, sillä ne saattaisivat vaarantaa rikoksen selvittämisen. Poliisihallitus pitää tärkeänä, että laite-etsintämenettelyyn liittyvät salassapitoedellytykset huomioidaan jo valmisteluvaiheessa yhtenäisen käytännön muodostamiseksi.

3.2.5 Kantelu oikeudesta

Säännöksen sanamuodon mukaan asian tuomioistuinkäsittelyn osalta noudatetaan soveltuvin osin muun ohella, mitä pakkokeinolain 8 luvun 17 §:n 3 momentissa säädetään kantelu oikeudesta. Keskusrikospoliisi toteaa lausunnossaan, että mikäli ainoa tapa saattaa tuomioistuimen vahvistusmenettelyssä hylkäämä laite-etsintäpäätös tuomioistuimen uudelleen arvioitavaksi on edellä mainitun lainkohdan mukaisessa kantelumennettelyssä, olisi tämä Keskusrikospoliisin arvion mukaan laite-etsintöjen operatiiviseen tarpeeseen nähden liian hidas menettely. Poliisihallitus esittää harkittavaksi, tulisiko myös kantelumennettelyn osalta mainita vähintään säännöskohtaisissa perusteluissa, että kantelu tulee käsitellä ja ratkaisu antaa kiireellisesti.

3.3 Pidättämiseen oikeutetun päätöstoimivaltaan kuuluvat laitteista

Poliisihallitus toteaa, että on tärkeää, että esityksen mukaisesti pidättämiseen oikeutettu virkamies voi edelleen omalla toimivalallaan päättää sellaisista laite-etsinnöistä, jotka eivät sisällä riippumattoman hallintoelimen etukäteislupaa edellyttäviä tietoja. Todennäköistä kuitenkin on, että suurin osa laite-etsinnöistä kohdistuu laitteisiin, joissa tällaisia tietoja oletettavasti on³. Keskusrikospoliisi esittää pohdittavaksi esitysluonnoksen jatkovalmistelussa selkeää rajaa yksityisyyden suojan arvioinnille, millaisissa tilanteissa tai millaisen tiedon ollessa kyseessä tuomioistuimen vahvistusta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päättämään laite-etsintään ei tarvittaisi.

³ Useat poliisiyksiköt ovat lausunnoissaan esittäneet huolen siitä, että sääntelyerityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvista, muista arkaluonteisista ja henkilön yksityiselämää ja henkilön yksityiselämää koskevista tiedoista on täsmäntämätön. Lounais-Suomen poliisilaitos on lausunnossaan todennut esitysluonnoksessa olevan ristiriitaa esimerkiksi sen osalta, voiko datan muodossa olevaan kirjanpitoon kohdentaa pidättämisen oikeutetun virkamiehen itsenäisellä päätöksellä laite-etsintää, jos esimerkiksi tieto jonkun ammattiliiton jäsenyydestä, maksukorteista tai tileistä ilmenee kirjanpidosta. Keskusrikospoliisi ja Oulun poliisilaitos katsovat, että kokonaisuutena arvioituna ehdotettu säännös johtaa siihen, että käytännössä pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päättämään laite-etsintään haettaisiin vahvan pääsäännön mukaan tuomioistuimen vahvistus ehdotetun uuden pakkokeinolain 8 luvun 29 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla.

Joka tapauksessa tältä osin säännöksen soveltaminen perustuisi aina yksittäisen pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tekemään harkintaan ja arvioon siitä, kuinka todennäköistä on, ettei laite sisällä säännöksessä mainittuja tietoja. Poliisihallitus esittää, että säännöskohtaisissa perusteluissa tarkasteltaisiin myös tilannetta, jossa pidättämiseen oikeutettu virkamies on omalla päätöksellään ja harkintavallallaan aiheellisesti olettanut, ettei laitteessa ole mainittuja tietoja, mutta laite-etsinnän toimittamisen yhteydessä tällaisia tietoja kuitenkin paljastuu laitteelta. Poliisihallituksen näkemyksen mukaan jos tällaisessa tilanteessa havaitaan, että laite sisältääkin mainittuja tietoja, tulee etsintä välittömästi keskeyttää ja saattaa päätös tuomioistuimen vahvistettavaksi.

3.4 Kiireelliset tilanteet

Poliisihallitus pitää ehdottoman tärkeänä, että esitutkintaviranomaisella on myös jatkossa mahdollisuus toteuttaa kiireellisissä tilanteissa laite-etsinnät ilman tuomioistuimen etukäteistä vahvistamista. Laite-etsintä on tavanomaisimmillaan verrattain nopeasti teknisesti toteutettavissa, varsinkin jos pakkokeinon kohde itse haluaa edistää toimenpiteen joutuisuutta esimerkiksi avaamalla tietoteknisen laitteen suojauksen laite-etsintää varten. Laite-etsinnässä tietoteknisen laitteen datasisältö jäljennetään ja varsinainen etsintä tietoihin tehdään poliisin ottamaan jäljennökseen. Käytännössä datan jäljentäminen voi lyhyimmillään kestää joitain tunteja, minkä jälkeen tietotekninen laite voi olla luovutettavissa pakkokeinon kohteelle. Pakkokeinon kohteen näkökulmasta mahdollisimman lyhytaikainen takavarikko ainakin jokapäiväisessä käytössä olevan laitteen osalta edistäisi myös pakkokeinolain mukaisten periaatteiden toteutumista. Jos laite-etsintä edellyttäisi kategorisesti kaikissa tapauksissa tuomioistuimen vahvistusta, lyhyimmilläänkin laite-etsintä päästäisiin todennäköisesti käynnistämään seuraavana päivänä, jolloin pakkokeinon kohteelle aiheutuva haitta joissain tilanteissa lisääntyisi merkittävästi.

Säännöskohtaisissa perusteluissa mainittujen tilanteiden lisäksi kiireellinen tilanne voi olla kyseessä myös silloin, kun on riski siitä, että laitteen materiaali voi tyhjentyä jostain muusta syystä kuin epäillyn omasta toiminnasta tai laitteen sisältöä ei ole mahdollista enää tarkastella, jos tuomioistuimen vahvistamista joudutaan odottamaan. Lisäksi kiireellinen tilanne voi olla kyseessä silloin, jos rikoksesta epäilty on välittömästi tavoitettava ja otettava kiinni, jos asianomistajaa on suojattava henkeen ja terveyteen kohdistuvalta rikokselta tai kun etsinnällä saaduilla tiedoilla voidaan estää uusia rikoksia ja vahinkoja. Kiireellisyysperusteena voisi olla myös tiedot, jotka vaikuttavat rikoksesta epäiltyyn kohdistettaviin muihin pakkokeinoihin, erityisesti tämän vapauden menetykseen. Poliisihallitus esittää oikeusministeriön harkittavaksi, tulisiko myös edellä mainittuja esimerkkejä kiireellisistä tilanteista sisällyttää esitykseen.

3.5 Vaikutukset

3.5.1 Viranomais- ja taloudelliset vaikutukset

Taloudellisten vaikutusten osalta Poliisihallitus toteaa, että esityksessä esitetty keskimääräinen arvio laite-etsintää koskevan vaatimuksen tekemiseen ja käsittelyyn vievästä 20-

30 minuutin ajasta koskee ainoastaan kansliamenettelyssä ratkaistavia asioita. Useat poliisiyksiköt ovat omissa lausunnoissaan pitäneet arviota liian optimistisena, sillä laite-etsintävaatimuksen laatimiseen tulee sisällyttää laajemmat perustelut kuin nykyään tehtäviin päätöksiin, ja tuomioistuimenmenettelyyn kuluu aikaa. Varsinkin jos asia etenee suulliseen käsittelyyn, realistinen aika-arvio asian käsittelyyn kuluva ajasta kokonaisuudessaan on vähintään noin 1-2 tuntia. Työmäärän osalta on huomioitava myös se, että viime vuosina ja todennäköisesti myös jatkossa tietoverkkorikollisuuden sekä telepääte- ja tietoteknisellä laitteella tehtyjen rikosten ja näin ollen myös laite-etsintäpäätösten määrät ovat olleet kasvussa ja niiden voidaan olettaa myös jatkossa kasvavan.

Lisäksi muutoksella on vaikutusta myös päivystävän tutkinnanjohtajan ja poliisin johtokusten tehtävämäärien lisääntymiseen, sillä ne vastaisivat virka-ajan ulkopuolella tehtävistä pakkokeinopäätöksistä. Mahdollista on, että kyseisiin tehtäviin joudutaan jatkossa tehtävämäärän lisääntymisen johdosta kohdentamaan lisää henkilöstöresursseja.

Muutoksella on vaikutusta välillisesti myös todennäköisesti takavarikointipäätösten ja takavarikkojen hallinnointiin liittyviin viranomais- ja taloudellisiin vaikutuksiin. Esimerkiksi Itä-Uudenmaan poliisilaitos toteaa lausunnossaan, että tällä hetkellä laite-etsintä on ollut mahdollista tehdä ilman takavarikkoa esimerkiksi kuulustelun yhteydessä. Tällöin laitetta, pääasiassa matkapuhelinta, ei ole tarvinnut takavarikoida kohteelta, vaan etsintä on voitu tehdä laitteen omistajan odottaessa. Nämä laite-etsinnät eivät välttämättä ole hallituksen esityksen tarkoittamalla tavalla kiireellisiä, jotta ne voitaisiin jatkossa tehdä pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöksellä ja saattaa vasta jälkikäteen tuomioistuimen arvioitavaksi. Tämä tulee todennäköisesti lisäämään poliisin takavarikoiden määrää ja niiden hallinnointiin kuluva työaikaa. Takavarikoidun omaisuuden palauttaminen ja yhteydensaaminen kohdehenkilöön, jonka puhelin on poliisi hallussa, on välillä haastavaa, mikä välillisesti lisää työkuormaa.

3.5.2 Vaikutukset poliisihallinnon järjestelmiin

Tällä hetkellä Poliisihallituksen arvion perusteella on todennäköistä, että vaatimus tuotetaan nimenomaan Patja-järjestelmään, jossa jo laite-etsintäpäätöstä koskeva pöytäkirja tehdään ja etsinnällä tai jäljentämisellä saatua materiaalia käsitellään samoin kuin muita takavarikkoesineitä. Salpa-järjestelmässä tällaisia ominaisuuksia ei ole. Poliisiyksiköt ovat lausunnoissaan kannattaneet Patja-järjestelmää kaksinkertaisen työn välttämiseksi. Patja-järjestelmän osalta hankaluutena on tosin se, ettei se ole yhteyksissä käräjäoikeuden tietojärjestelmiin, mikä lisää teknisen ja paperityön määrää päätöksen vahvistamisen lähettämisvaiheessa.

3.5.3 Vaikutukset Ahvenanmaan poliisiviranomaiseen

Ahvenanmaan poliisiviranomainen toteaa lausunnossaan, ettei Ahvenanmaan käräjäoikeudella ole omaa päivystystä, mikä tarkoittaa, että Ahvenanmaan poliisiviranomainen joutuu entistä enemmän käyttämään Turun hovioikeuspiirin päivystysaluetta laite-etsintää koskevien päätösten yhteydessä. Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) mukaan käräjäoikeuden tulisi voida käsitellä pakkokeinoasioita ruotsiksi, mikä on aiemmin osoittautunut käytännössä haastavaksi.

Ahvenanmaan poliisiviranomainen toivoo, että pakkokeinolain 8 luvun 29 §:n muutoksen yhteydessä varmistetaan poliisiviranomaisen pääsy myös itsehallintolain kielisäännökset täyttävään päivystävään käräjäoikeuteen.

3.5.4 Muut huomiot

Lounais-Suomen poliisilaitos on lausunnossaan esittänyt, ettei voimaantulosäännöksestä tarpeeksi selvästi ilmene, sovelletaanko lakimuutosta osittain taannehtivasti vai ei. On tärkeää, että lakimuutosta sovelletaan vain niihin laite-etsintöihin, jotka suoritetaan lakimuutoksen voimaantulon jälkeen.

Poliisihallitus pitää tärkeänä, että suostumuksen merkitystä tarkastellaan tulevaisuudessa perusteellisesti laite-etsinnän ja muiden pakkokeinojen osalta. On perusteltua, että laite-etsintää koskevaa päätöstä ei tarvitse toimittaa vahvistettavaksi tuomioistuimeen, jos esimerkiksi asianomistaja tai todistaja omasta tahdostaan haluavat luovuttaa laitteen sisältä-mää materiaalia esitutkintaan⁴. On selvää, että jos asianosainen itse luovuttaa materiaalia laitteeltaan, ei kyse ainakaan tällöin ole laite-etsinnästä.

Sanna Heikinheimo, poliisijohtaja

Olga Larinkari, poliisitarkastaja

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 20.03.2025 klo 16:25. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu

oikeusministeriö (kirjaamo.om@gov.fi)

Tiedoksi

Poliisihallitus, esikunta
Poliisilakimies Visa Weckström

⁴ Tältä osin myös Sisä-Suomen poliisilaitos on lausunnossaan todennut, että jos kyse on asianomistajan tai todistajan suostumuksesta tehdä laite-etsintä laitteeseen, menettelyvoisi johtaa heidän kannaltaan epäedulliseen tilanteeseen heidän laitteidensa jäädessä poliisin haltuun eikä menettely olisi siten omiaan edistämään pakkokeinolain 8 luvun 22 §:n mukaista viivyttämättömyyden vaatimusta.

20.03.2025

Asiakirja: ID-25207091

Asia: POL-2025-33260

Poliisihallitus

Vuorimiehentie 3, PL 1000, 02151 Espoo

kirjaamo.poliisihallitus@poliisi.fi

Puhelin +358 295 480 181, Faksi +358 295 411 780, poliisi.fi